Број 137 Нови Сад, у недељу 20. јуна 1920. ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВОМ. Година LI.

„Застава“ излази сваки дан, осим понедељника и празника. Претплата је 240 круна на годину, 120 на пола, а 60 круна на четврт године. Претплатити се може бар на четврт године.

Поједини број 1 Круна.

ЗАСТАВА

ОРГАН РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Рукописи се шаљу на уредништво „Заставе“: Нови Сад, Турчијска ул. бр. 10. а претплата на администрацију „Заставе“: Нови Сад, Турчијска улица бр. 16. Рукописи се не враћају.

Издавалац друштво „Рад“.

Рад у Парламенту.

— 99. седница. — Питање због тобожњег уласка Д'Анунцијева на Сушак. — Расправа о Изборном Закону.

Београд, 17. јуна 1920.

Керубин *Шегвић* (Нар. Клуб) ставља кратко питање на министра председника о том, да је 15. јуна Д'Анунцио ушао на Сушак. Министар председник *Весић* жали, што је посланик ово питање ставио без предходног споразума с владом. Влади није ни с које стране познато, да је Д'Анунцио ушао на Сушак.

На дневном је реду 5. члан Изборног Закона о том, колико који изборни округ бира посланика. *Машић* (либерал) известилац мањине тражи, да се на сваких 25.000 становника бира један посланик. *Кристан* (соц.) помаже га. Тако исто и *Ј. Продановић* (републ.) Министар *Протић* пристаје, да се на 30.000 становника бира један посланик. Примљен је овај предлог великом већином, *да се на 30.000 бира један посланик, а ако је вишак 17.000, бира се још један.*

Код члана 6., да Београд бира 5 посланика, Загреб 4, а Љубљана 3, *Машић*, известилац мањине тражи, да сви градови са 25.000 становника и више бирају засебно по једног посланика. *Полић*, члан одбора и мањине предлаже, да Београд бира 6, Загреб 5, а Љубљана 3. На предлог *Протића* враћа се 6. члан Одбору на нов предлог.

Члан 7. о државном одбору који одређује, колико ће који округ бирати посланика, примљен је једногласно.

Члан 8. о броју посланика, о гласачким местима и о бирачким одборима примљен је такође једногласно.

Члан 9. говори о том, коме има права да бира посланике. *Машић* (либерал) предлаже, да и жене, које примају инвалидску помоћ, добију право избора. Васа *Кнежевић* (самост. социј.) говори о праву гласа код жена и неправдама, које им друштво чини и стављаним само дужности.

Потпредседник *Рибар* поздравља Муслиманима посланицима сутрашњи празник Бајрам и моли их, да не приме за увреду, што ће Парламенат и сутра радити. Посао је озбиљан, мора се.

Муслиманин *Куртовић* прима честитку Парламента и владе. Ако се не доврши претрес, мисли, да се ради и у недељу.

Парламенат узима ове изјаве на знање.

Јаша *Продановић* је још једанпут попретио, да ће, ако се његови предлози одбијају, редовно тражити прозивку. Чини дакле притисак да задржава рад.

Сутра се наставља претрес. *Рад.*

Италијански порази у Арбанији.

— Опсада Авлоне (Валоне). — Немоћна срдитост и сумњичења. — Италијанци до ноге потучени.

Док злогласни аустро- и германофил Ђолити свом снагом ради на том да састави владу у Италији, где све стоји на вулкану, дотле из Арбаније стижу по италијанске шовинисте црне вести. Пораз за поразом стиже италијанску војску у Арбанији у борби са Арбанасима, који су скочили на оружје да стресу са себе италијански јарам. Арбанаска је војска опсела варош Авлону (Валону) и заузела је све шанчеве пред том варошу, која је Италијанцима тако драга. Вести о очајном положају италијанске војске у Арбанији створиле су у Италији расположење, слично ономе, које је целом Италијом завладало г. 1896. после страшног италијанског пораза код Адуе, где је италијанске насртљивце до ноге потукао војсковођа абисинског краља Менелика, храбри рас Алула.

У тој својој невољи Италијанци се бране начином својих средњевековних брава: потплањују једног издајицу Арбанаса, да мучки убије вођу арбанаског народа *Есад*-пашу, тога великога пријатеља и добротвора српског народа, а сад су њихови листови пуни лажи о том, како *српски официри* предводе арбанаску војску, која тако јако бије Макијавељијеве потомке. Наша влада је одлучно побила те италијанске измишљотине.

О италијанским поразима у Арбанији стигле су ове вести:

Цетиње, 17. јуна.

По вестима из Скадра положај италијанске војске у Арбанији све је тежи. Арбанаси су најурили Италијанце из Санти Кваранта и стерали их у Авлону. Арбанаска побуна се шири, те је више италијанских одреда *заробљено* при бегању у Авлону. Много виших официра је пало у ропство.

Досадашњи заповедник италијанских трупа у Арбанији, генерал Рајмондо, збачен је. Арбанаска војска пред Авлоном непрестано добија појачања те је положај Италијанаца очајан. Све положаје око Авлоне отели су Арбанаси, а ноћним јуришем од петка на суботу Арбанаси продреше до последњих шанчева пред Авлоном. Италијанска војска је побегла у град, а берсаљери (стрелци) и радници, који су радили на шанчевима, заробљени су од Арбанаса, који сад непрекидно ударају на Авлону. Италијанцима су једина одбрана утврђења око града и три оклопнице.

Трст, 17. јуна.

Стање у Авлони све је горе. Граду наноси силне штете паљба арбанаске артиљерије. Италијанска флота врло слабо помаже. Одавде је отпловило 2000 ардита за Авлону.

Одредбе мировног уговора са Мађарском.

— Нове границе. — Европска политика. — Мађарски интереси ван Европе. — Војна сила Мађарске. — Укинуће обавезне војне службе. — 35.000 војника. — Забрана мобилизације. — Оружје и муниција. — Бродови. — Дунавска флотила. — Забрана авијатике. — Издавање лица окривљених због зверстава. — Ратна отштета. — Забрана извоза злата. — Стари дугови. —

Мировни уговор склопљен између савезничких држава и Мађарске има 178 страна, а дели се на 14 делова са 364 чланова.

Први део (1.—26. члан) односи се на Удружење Народа.

Други део (26.—35. члан) одређује нове границе Мађарске према Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца, Чехословачкој и Аустрији.

Трећи део (36.—78. члан) садржи одредбе у погледу европске политике.

Четврти део бави се са мађарским интересима ван Европе.

Пети део мировног уговора (102. до 143. члан) који је врло важан и занимљив, садржи одредбе војничке, поморске и ваздушне.

Од потписа мировног уговора, за три месеца после ступања у крепост, *војне силе мађарске морају бити демобилисане.*

Обавезна војна служба биће за све *укинута* у Мађарској. У будуће, мађарска војска састојаће се и рекрутоваће се само из *добровољаца.*

Укупан број војне снаге Мађарске не смо превазилазити 35.000 људи, а ту се подразумевају и официри и трупе по магазинима.

Забрањене су све мере које се односе на мобилизацију.

Фабрикација оружја, муниције и свег ратног материјала може се вршити само у једној фабрици. Овом ће управљати држава, чија ће фабрика бити својина.

Чим споменути мировни уговор ступи у крепост, све ратне лађе, подразумевши ту и подморне лађе, сумарене, прелазе коначно у власт главних савезничких сила, дакле сви монитори, торпиљери и наоружане лађе дунавске флотиле.

Све ратне лађе, подразумевши ту и подморне лађе, које се сада налазе под градњом у пристаништима мађарским, или у оним пристаништима која припадаху бившој аустро-угарској монархији, биће уништене.

Што се тиче одредаба о ваздушној и поморској авијатици, мировни уговор одређује да мађарске ратне силе не могу садржавати никакву авијатику. Неће моћи задржати никакву ваздушну лађу којом се може управљати. За време од три месеца после ступања мировног уговора у крепост, Мађарска мора *предати* савезничким силама *сав материјал ваздушне и поморске авијатике.*

Шести део мировног уговора (144. до 156. члан) односи се на ратне заробљенике и војничке гробове.

Седми део односи се на признање и одржавање одредбе санкционисања.

Према одредбама мировног уговора, мађарска влада признаје право и слободу удруженим силама, *да ове предведу пред своје војне судове оне личности, које су обеђене да су извршиле дела која се противе законима и ратним обичајима.* Мађарска се влада обвезује да ће **издати** сва она лица, која су обеђена да су извршила противзаконита дела, буду ли јој она или поименце наведена или само означена по ступњу, позиву или функци-

ји, у којој су та противзаконита дела починила.

Осми део садржи одредбе, према којима се Мађарска обвезује да ће надокнадити сву ону штету коју је она за време рата починила.

Девети део односи се на финансијске одредбе и садржи члан 180.—199.

До 1. маја 1921. године мађарска влада *неће моћи извозити злато* нити ће с њим располагати, и она ће забранити да се злато извози или да се с њим располаже без претходне дозволе.

Трошкови око издржавања свих савезничких војски на земљишту окупираном иду на терет Мађарске од дана потписа овог мировног уговора.

Свака од нових држава, које су постале услед распада аустро-угарске монархије, дужна је да прими на себе један део од дугова старе мађарске владе.

Политичке вести.

Привредна политика Чехословачке.

Чехословачка влада решила је да све државне руднике и минералне изворе у Словачкој изда у закуп једном удружењу за 40 милиона чехословачких круна.

Шкодина фабрика у Плзењу свршила је прву локомотиву.

Криза аустријске владе.

Председник Сајц води преговоре са представницима странака о решавању владине кризе. Има три јаке парламентарне групе: Хришћанске социјалисте (др. Вајскирхнер), велико-немачка странка (др. Динкхофер) и социјалне демократе (др. Адлер).

Сељачки конгрес у Загребу.

У Загребу је одржан конгрес главног сељачког задружног савеза, коме је присуствовао и бан др. Лагиња и начелник у министарству за аграрну реформу. Говорило се о привредној продукцији, извозној царини, о сељачком аграрном питању и о задругарском питању.

Привремено решење Средишње Задруге.

Заступници Парламентарне Заједнице, г. г. Нинчић, Вељковић, др. Корошец и др. Дринковић воде преговоре са представницима Демократске Заједнице, са г. г. Стојановићем, Вељковићем, др. Крамером и Драшковићем о уређењу Средишње Задруге за Извоз. Има изгледа да ће доћи до споразума, и то питање ће се решити привремено, а коначно ће се ствар доцније уредити.

Чиновничко питање.

На седници Министарског Савета расправљало се о чиновничком питању. Јавност очекује да се што више дозна о начину како влада мисли да реши то питање. Исто тако се очекује да се то питање у истини што пре реши.

Кретање и организација радикалне странке.

Сремски збор у Ст. Паланци.

Месна организација радикалне странке у Ст. Паланци је решила, да се тамо одржи сремски збор народне радикалне странке. Тај је збор и одржан 13. јуна о. г. Дивна црквена порта ст.-паланачке српске православне цркве била је препуна народа из Ст. и Нове Паланке, Товаришева, Обровца, Силбаша, Парага, Бача и Гложана, па су дошла и браћа из Срема: Из Шида и Илока са одветником г. дром Светиславом Костићем на челу. Веома је пријатан утисак начинило, што су у великом броју дошли на збор и наша *мила браћа Словаци* из околних места са својим свештеницима и учитељима, па *драга браћа Шокци* доказујући тиме, да су једно с нама Србима и да пристају уз народну радикалну странку.

На збор су из Новога Сада у име управе наше странке дошли проф. Марко Вилић, поп-Јоца Јовановић, Озрен Суботић и Јанко Перић. На улазу у Паланку свечано су дочекани. По Паланци беху излепљени плакати с натписима: „Добро нам дошли, браћо радикали!“ „Живео Пашић, Протић, Томић!“ „Живела радикална странка!“ Пре збора је одржана конференција под председништвом г. Љубише *Марцикића*, председника месне организације рад. странке.

Збор је поздравио преч. г. Душан *Јаблановић*, парох, изнесавши уједно рад радикалне странке у Србији и ван ње и заслуге њених вођа, које сада хоће неки да потисну. Предлаже за председника дра Теодора *Пешковића*, за потпредседнике: Дашу Шијачког из Товаришева, Имру Топаловића из Бача, Стевана Алимпића из Парага, Владу Јовина из Обровца, Обрада Михајлова из Силбаша, а за перовође Бранка Дамјановића и Јеврема Милошева. (Једногласно се усваја.)

Председник отварајући збор наглашује, да је ово први збор после потписа мира са Мађарском. Упозорава народ, да пази куд ће гласати и отвара збор. — Први је узео реч поп-Јоца *Јовановић*, велећи, да је коначно потписан мир и да смо сада коначно присаједињени мајци Србији. (Дуготрајно, френетично: Живела Србија!) Одаје за то захвалност краљу Петру и његовој династији, а признање радикалној странци, која је помагала династију у извођењу великог дела. Износи главне будуће задатке рад. странке: Изборни закон, аграрну реформу и насељавање (колонизацију). Упозорава народ на покор, што та је бољшевизам починио у Русији и истиче шта би било с нама Србима и осталим Словенима, кад би наступило оно, што је наступило у Русији. Побија противничке клевете у погледу беглука и апелује на народну свест, која ће указати народу прави пут.

Затим је проф. Марко *Вилић* изнео програм радикалне странке нагласивши, да тај програм и у погледу народности има у виду: слободу свима часним и поштеним сугрђанима.

Силан је утисак изазвао говор нар. посланика Игора *Штефаника*, словачког пароха у Паланци. Он је говорио словачки, а језгра говора беше: позив народу на највећу слогу Словака са Србима. Народ је бурно одобравао речима г. Штефаника.

Пошто је још говорио Јанко Перић, прочитао је *председник* телеграм нар. посланика Мите Клицина, који у име осталих радикалних посланика поздравља збор.

Затим је прочитана и једнодушно усвојена резолуција, којом се изриче поверење радикалној странци и њеним вођама, који су у заједници са народном династијом славних Карађорђевића привели мисао Србинову у дело; очекује од радикалне странке, да ће до краја извести свој програм и у погледу аграрног, инвалидског, чиновничког, сирочадског и других друштвених питања; збор овај сматра, да је Парламенат народна установа те према том нико нема права, да омета рад у Парламенту; тражи се, да се што пре створи *Изборни Закон, да се иде на изборе*, како би се могла очитовати воља народна; овај збор држи, да радикална странка још није довршила своју велику нацијоналну и социјалну задаћу те тражи, да сви здрави и родољубиви људи потпомогну народну радикалну странку у остваривању њених будућих задатака; стојећи на темељу државног и народног јединства, збор овај моли државну владу, да истраје у борби за нашу Реку и наше Приморје, које нам хоће да отму италијански империјалисти.

Председник позива народ да добро памти, шта му је говорено, износи заслуге радикалне странке око народног ослобођења и уједињења, а у најновије време око угушења покушаја наших спољних и унутрашњих непријатеља, који су узели фирму комунизма, као и око побољшања нашег новца и сузбијања претеране скупоће. (Велико допадање. Усклици: *Живела радикална странка!*) Предлаже, да се брзојавно поздраве вође радикалке странке, што збор једногласно прима. Председник упозорава, најпосле, народ на *судбоносну важност избора*, што предстоје и *опомиње народ, да добро пази куда гласа* (Бурно: Сви ћемо гласати на радикалну странку!), захваљује народу на лепом одзиву и закључује збор.

После збора био је у Читаоници и у гостољубивом дому г. Љубише Марцикића пријатељски састанак са Словацима, Шокцима и Србима, те су измењане срдачне речи с народом. Увече се изасланици лађом вратили у Нови Сад, носећи најлепше утиске са паланачког среског збора радикалне странке, јер су видели и уверили се, да је **народ листом уз радикалну странку.**

Организација радикалне странке у Грабовцима.

На позив госп. Вељка Вељкова, пароха, одржан је у гостионици Раде Марића у Грабовцима договор радикала те је том приликом спроведена месна организација радикалне странке. За председника је изабран Лазар Божић, за потпредседника Живко Петровић, а за чланове одбора Стеван Пајић, Коста Максимовић, Лазар Станисављевић, Ђура Станојевић, Павле Јовић, Коста Букорац, Лазар Богданов, Светозар Пауновић, Славко Репајић и Крста Ђорђевић.

Вести.

— **Испит зрелости у Новосадској Срп. Вел. Гимназији.** Од 14. до 18. јуна одржан је испит зрелости у Срп. Вел. Гимназији у Новом Саду. Од 41 кандидата испит зрелости положило је њих 35, и то: *са врло добрим успехом*: Вујић, Гавриловић, Игњачев. Кеслер, Матић, Радовановић, Решетарић, Јовановић и Шикопарија; *са добрим успехом*: Витас, Димић, Ђукић, Живковић, Ковачевић, Милица Крстићева, Лозанић, Милин, Поповић, Станковић и Степанов; *са довољним успехом*: Баста, Гачулић, Гостовић, Добренов, Јеринић, Маринков, Миличић, Недељковић, Јелена Орчићева, Петковић, Поштић, Стојковић, Јелена Шарчевићева, Шијачић и Софија Штрбоја.

Шест кандидата је упућено на поправни испит из једног предмета, који ће се одржати 13. септембра о. г.

— **Ђорђе Бакаловић на позорници.** Сутра, у недељу 20. о. м., ступиће наш уметник-глумац госп. Ђорђе *Бакаловић*, умировљени члан Срп. Нар. Позоришта, на позорницу новосадску у улози маркиза од Монтфијора у „Дон Цезару од Базана“. То је стара улога г. Бакаловића, у којој се он на многим српским позорницама особито допадао публици.

— **Цене хлебу у Новом Саду опадају** сваким даном. Данас је на новосадској пијаци цена хлебу већ спала на 7 К по кг.

— **Општа конференција Савеза графичких послодаваца** одржаће се у недељу 20. јуна о. г. у 10 сах. пре подне у овдашњој градској кући (мала дворана). Позивају се овом приликом нарочито издавачи овдашњих дневника, да неизоставно дођу на ову конференцију, јер су врло важни предмети на дневном реду. Чланови са стране нека из-

воле најдаље до 24. јуна послати тачан списак штампара и књиговезаца који још нису ступили у Савез, те нека их позову, да у што краћем року приступе своме Савезу, јер за најкраће време уверићe се, да је то животна потреба и општи интерес свију нас. Уједно се позивају чланови Савеза да у што краћем року пошаљу свој пристанак и овлаштење, да их на штампарском конгресу у Загребу могу заступати наши делегати. Сви они графички послодавци, који до данас још нису приступили у чланство нека то што пре учине, јер само удружени моћи ћемо лакше приступити великом раду који је Савез себи у задатак ставио, а нарочито набавци материјала за нашу струку, што је данас код појединца са великим трошковима и потешкоћама скопчано. — Нарочитих позива неће бити. Председништво Савеза графичких послодаваца за Војводину (Нови Сад).

— **Два предавања о Јеврејству.** Јеврејско Народно Друштво у Н. Саду приређује у недељу и понедељак, 20. и 21. јуна два предавања: у недељу, 20. јуна 1920. г. у 10 и 30 м. пре подне у великој свечаној дворани јеврејске богоштовне опћине: *„Јеврејство и културне идеје човечанства.“* У понедељак, 21. јуна 1920. г. у 6 сати у вече у великој свечаној дворани јеврејске богоштовне опћине: *„Закључак мировне конференције у Сан-Ремо и јеврејски народ.“* Предавач је госп. Др. фил. Ј. *Алтарац*. Гости се радо виђају. Улаз бесплатан. Предавања ће бити на српском и немачком језику.

— **Пиринац за чиновнике.** Потрошачка Задруга Новосадских Чиновника добила је из Нице мању количину *финог пиринца*, који ће раздати својим члановима на купон број XIV. уз цену од Круна 28 по килограму и то по 1 кг. на члана без обзира на број душа. Пиринац ће се делити спакован од бр. 1—400 и деоба почиње у понедељак 21. јуна од 8 часова и свршиће се у четвртак 24. јуна у 6 часова у вече. — Управа.

— **Како неки зарезују наредбе Трговачко-Индустријске Коморе у Новом Саду.** У „Застави“ је с правом указано на злоупотребу, коју неки новосадски бакали чине са наредбом Трг.-Инд. Коморе у Новом Саду о затварању радњи недељом и празником. На жалост, видимо да та замерка није имала код тих бакала никаква дејства, а то је зато, што Комора не уме да прибави важности својим наредбама. У прошлу недељу су *цело пре подне опет држали отворене* своје радње ови: А. Балашић и његов конкурент преко пута у Крстовој ул.; шпецерајска радња на ћошку Крстове и ул. војводе Шупљикца (Бађањијева); Хуфнагел у ул. војводе Бојовића (Касарнска); без фирме у 19. бр. и на ћошку преко од касарне, даље Мечко све у истој улици; Штадлер и Шпиц обојица у Текелијиној улици; Цоцек у Масариковој (Арањевој) ул.; Бунда, Шпилер, Ледерер и Берењи у Уставској ул.; Јелисавета Новак у Љубљанској (Св. Стевановој) ул. То је само у једном крају, а колико их још има, који ни у што не зарезују наредбу Трг.-Инд. Коморе у Н. Саду! Овакав поступак тих иноверних трговаца изазива *велико огорчење* код свих оних трговаца, који се држе реда и наредаба. Ови људи затворе недељом и празником своје радње и морају да гледају, како *њихова* муштерија иде и пазари код њихове несолидне конкуренције. Два Србина трговца, ево, изјављују ово:

„Овим јављамо нашим штов. муштеријама, да ћемо и ми у будуће наше радње недељом до подне отворене држати, јер кад је то слободно нашој конкуренцији *иноверцима*, држимо да Трг.-Инд. Комора у Н. Саду неће ни нама никакве сметње правити, а радње ћемо само тада затворити, ако то г. вел. капетан нареди. Н. Сад, 19. јуна 1920. Стеван Трифуновић, В. Бугарски“.

Молимо Трг.-Инд. Комору у Н. Саду да води о овој ствари рачуна и упорне иноверце бакале, који изигравају њене наредбе, осетно казни.

— **За једног сиромашног Србина техничара.** Добили смо ово уверење: „Задруга Академичара из Војводине овим потврђује *бедно и незбринуто материјално стање Боже Димитријевића* из Баната, одличног студента технике у *Прагу*, и моли све наше хумане добротворне организације, те људе доброг срца да истоме омогуће боравак преко лета у домовини, пошто је исти *болестан*, те му је даље овако бедно живовање опасно по здравље, па и по живот му, а он од своје ближе родбине нема никога. Нарочито се моле управе наших манастира, да би Б. Димитријевића сместили код себе на летовање и опоравак. У *Прагу*, 11. јуна 1920. Димитрије Кристић, председник. Светозар Живојновић, тајник.“

Добровољне прилоге, којима би се овом младом оболелом Србину студенту омогућио долазак на ферије, нека добри људи шиљу гђи Анци Ст. *Капамације* у Нови Сад. Познајући племенитост и дарежљивост нашега друштва, уверени смо, да ће оно похитати с прилозима и тако помоћи, да се спасе један млад српски живот. „Брза помоћ двострука је помоћ!“

— **Прилог за ратну сирочад.** Два честита Србина Барањца, г. Јефта *Зарић*, ковач, и г. Дина *Максимовић*, грађевински столар, обојица из Муача, приложили су по 5 динара (свега 10 динара) за ратну сирочад. Новац смо предали Обласној Заштити Деце у Н. Саду, а племенитим даровератељима нека је у име наше ратне сирочади срдачна хвала!

— **Опиум** филм шлагер од 24. јуна у *Јелисавета Биоскопу*. 606 1—3

— **Мед. Др. Милош Бесаровић** ординира преко лета у Карлсбаду, Стара Лука (Alte Wiese) кућа „Леопард“. 594 1—3

— **Ст. Станојевић**, проф. универзитета: *Историја Срба, Хрвата и Словенаца*. Цена 10·— динара. Издавачка књижара „Напредак“ Београд. 596 1—3

— **Dr. Раико Ковјанић**, лекар, ординира за болести стомака и жучних органа у *Врњачкој бањи*. 522 4—5

Николи пл. Рогулићу,

рез. пеш. поручнику-добровољцу, умрлом 9. јуна 1920. год.*)

О, света српска грудо,
Прими јунака тог,
Из наше средине га
Отрже вишњи Бог.

За Тебе крв је лио,
И дао живот свој,
Да Тебе ослободи,
И цео народ свој.

Крваво разбојиште,
Добруџа пуста та,
За српске мишце знаде
И нашег дива зна.

Прослави запад цео
Оружја српског сјај,
Нашег је дива гледо
Мурмански далек крај.

Јуначки ступао је
У сваки крвав бој,
Дајући живот радо
За мили народ свој.

А када борба преста,
Крвавог рата пир;
Када је целом свету
Јављено да је мир —

Тада су борци многи
У родни дошли крај
И он се млађан врати
У мили завичај.

У дому дочека га
Миона сестрица,
А мајка грлила је
Својега јединца.

Да живи у Слободи,
Не да му удес клет,
Проклета смрт нам узбра
Јунака наших цвет.

Сада га предајемо
У Твоје свете груди,
А Ти га прими лепо,
Вечна му мајка буди!

У Иригу, 9. јуна 1920.

Славко Јовановић,
добровољац

*) Претуривши све ратне муке у борбама на Добруџи и бачен ратним догађајима чак на далеки руски север, на ледени Мурман, млади и родољубиви Србин Никола пл. *Рогулић* вратио се својој кући у Ириг, где га затече смрт. У спомен овом српском јунаку написао је његов суборац-добровољац ову песмицу, коју доносимо уместо некролога младом покојнику. — Ур.

Одбор власника кућа

позива све власнике кућа у Новоме Саду, да изволе **20-ог јуна** о. г. у 5 часова по подне доћи на збор, који ће се одржати у алмашкој школи и на којем ће се збору установити меморандум упућен на Мин. Унутрашњих Дела у погледу санирања станаринских питања.
594 2—2

Објава.

Обласна Делегација Дирекције Плена у Новом Саду, на дан *24. јуна* т. г. на обору госп. Стевана Гериха на вашаришту у Новом Саду, продаваће јавном лицитацијом:

2500 кгр. лана.

Из канцеларије Обл. Делегације Дирек. Плена бр. 2291. 561 1—1

На знање!

Ако се до 21. о. м. пријави довољан број ученица, приправни смо отворити и **II. течај** подуке **у хројачко-шивачкој школи „Универзал“.** Упозорујемо п. н. Госпође и Госпођице Новосађанке, које рефлектирају на ову школу, да се изволе најкасније до идућег **понедељка** пријавити.

На упис примамо сваки дан од 3—5 с. по п. у Српској Алмашкој Школи.

568 3—3 **Управа.**

Број 971/1920. **Општина Мошорин.**

Распис дражбе.

Општина Мошорин издаваће на јавној усменој дражби, која ће се одржати **II. јула 1920 године** у 10 сати пре подне у мошоринској општини, **право лова** на 3 године, т. ј. од 1. фебруара 1920. године до 31. јануара 1923. године засебно на територијуму пољске земље и засебно на територијуму ритских земаља.

Услови дражбе могу се видети сваки дан пре подне у писарници општинског бележника.

Мошорин, 15. јуна 1920. године.

609 1—2 **Поглаварство.**

Долази најчувенији филм
„ХРИСТОС“
601 2—2

Курс валута.

18. јуна 1920.

Врста:	курс у крунама тражи се за		нуди се за	
Франак	6	—	6	30
Долар	70	—	75	—
Енглеска фунта	295	—	304	—
Талијанска лира	4	80	4	95
Немачка марка	2	—	2	18
Румунски леј	1	80	2	—
Грчка драхма	—	—	—	—
Бугарски лев	1	40	1	55
Швајцарски фрк.	—	—	—	—
Чешке К	1	95	2	15
Аустр. К	—	58	—	65
Рубаљ (Романов)	1	20	1	30
Рубаљ (Керенски)	—	—	—	—
Наполеондор	240	—	255	—
20 К у злату	240	—	250	—
Дукат мали	250	—	280	—
Дукат велик	1000	—	1120	—
Сребрне К	4	—	4	50
Мађарска К	—	60	—	68

Дражба.

Дана 23 јуна 1920. у 11 сати пре подне ће се у Новом Саду више

луксусних и теретних автомобила

као и американски

БАЊУ канцеларијски намештај

јавно продавати. Поближи обавештај даје **адвокат др. Михаило Андреић**, Нови Сад, Железничарска (Петефијева) ул. 11. 620 1-4

Драгица Скерл

и

Ђорђе Продановић

венчани

Љубљана, 14. јуна 1920, Н. Сад.

Једно занатлијско подузеће требало би

КОМАНДИТА

који би хтео финансирати са већом сотом. Обратити се у admin. овог листа. 613 1—2

Долази најчувенији филм

„ХРИСТОС“

601 2—2

РИБАРСКА БАЊА

сумпорна терма и ваздушна бања 540 мет. над морем. Железничка станица: Ђунис (195 килом. јужно од Београда).

Одлично лечи све врсте ревматизма и разне невралгије, женске и конституционалне болести; јединствена за слабуњаву децу и реконвалесцente ради најчистијег шумског ваздуха.

Сезона од 1. маја до краја септембра. **Сталан бањски лекар**

Разноврсна топла и млака сумпорна купатила од 0·80 до 2— дин. Масаж.

Собе намештена са постељама и послугом са 2 и 1 креветом од 5—14 дин.

Собе намештена без постеља са послугом са 2 и 1 креветом од 3—9 дин.

Ресторације: прве и друге класе.

Аутомобилски саобраћај Ђунис-Бања (23 кметра) 20 дин. од особе, инвалиди и деца до 15 година по 10 дин., пртљаг 0·20 д. од килограма.

Свакодневни поштански саобраћај.

383 6—10

МАШИНСКОГ УЉА

КОЛОФОНЕ

гром-есенције 80%, папирних кеса, туткала, гумиарабикума, свећа, бибера ½, цимета ½, грожђа суба и више вагона ситне беле

СОЛИ

нудимо уз најниже цене.

Само на велико!

КИРИЛОВИЋ и САЗДАНИЋ, Н. Сад

555 Змај Јовановић ул. 6. 3—3

МОДЕРНО ЗИДАНА КУЋА

у Новом Саду са великим плацем и готовом радњом

НА ПРОДАЈУ.

Подесно земљиште, да се може подићи велико индустријско подузеће. Обратити се на admin. овог листа.

619 1—4

НА ЗНАЊЕ!

Самко Хруз, словачки учитељ у Силбашу (Бачка) **продаје**

СОБНИ НАМЕШТАЈ

и један

ДОБАР КЛАВИР.

610 1—1

ПАРАФИН

на велико и на мало, уз повољне цене добива се у трговини боја **Милана Попова**, пређе Василија Милошевића, **Нови Сад**, Краља Петра ул. бр. 1. 611 1-3

Гвоздена каса

и салонска гарнитура се продаје. Нови Сад, Футошка ул. 48. Може се видети од 2—3 сата по подне. 612 1—1

Вршаћа гарнитура, 2 год. стара, са бензин-мотором 18 коњ. снага, са дрешом бр. 6., фабрикат MÁV. **продаје се** готова за рад. Обратити се на **Јована Хемлера**, Бешка (Срем). 614 1—2

ТЕЛЕФОН 16—91.

АНИЛИНСКЕ БОЈЕ

за ВУНУ ПАМУК и СВИЛУ

немачки фабрикат, упорабиве са и без киселине, паковане у картонима по 1 и 2½ кг.

нуђа са складишта

„ПАТРИА“ задруга за хемичке потребштине,

ЗАГРЕБ, Прерадовићева улица бр. 12.

Наслов за брзојаве: „ИРОПАТРИА—ЗАГРЕБ“.

554 2—6

ЗАХТЕВАЈТЕ ЦЕНИК И УЗОРКЕ!

Кожарска трговина

Ђоривоја Стојића, Београд, Кнежев споменик

извештава своје поштоване потрошаче, да има на стоваришту све сорте

коже за обућаре и палучаре:

бокса, шевроа црног и у разним бојама, ђона са и без окрајине, бранзола, шпалта, артије за штикле.

Продаја на ан-гро. Шаљем поштанским пакетима од 5—20 кгр. доплатом (поузеће).

Конкуренција искључена.

598 2—10

Тражимо научника

за ауторадионицу. Писмене понуде под „Ауто“ на administрацију овог листа.

588 2—3

Древних вила и коснштa

нова и добра роба — на велико и мало

615 1—1

Ђура Доњословачки, гвожђарска трговина, Ст. Бенеј (Бачка).

Кућа на продају са великим плацом у главној улици у **Паланци** (Бачка). Ко је воља купити, нека се обрати на **Васу Петровића**, Паланка.

610 1—2

НОВО!

Јављамо свима љубитељима **ужичке „Клековаче“,**

да смо преузели продају за Нови Сад и околину

ОД ФИРМЕ ПЕТАР М. БЈЕЛИЦА, АРИЉЕ.

ЦЕНЕ СУ ПАЛЕ

лимуну, лики и сумпор-цвету.

Приспела нам је већа количина ледена квасца „Salukali“.

Велетрговина Браћа Продановићи, Нови Сад, Дунавска 22. Телефон 133.

589 5—15

Уредник: Јаша Томић. Штампарија Натошевић, Нови Сад, Богданска улица број 3. Одговорни уредник: Јанко Перић.

Апел сверуског народног главног одбора свима Славенима.

Главни сверуски одбор упутио је свима Славенима један апел, у коме између осталога вели ово:

У доба несреће, коју преживљује наша Отаџбина, када су непријатељи и разоритељи руске културе, узурпирали судбу нашега народа, у том часу, ми се обраћамо славенској браћи: Ни један међу нама који је остао веран Отаџбини, не сумња у крајњу победу рускога народа. Русија неће пропасти. Форме њеног политичког живота могу се мењати, али дуги векови њеног опстанка и битисања историјског потврђују да држава не може пропасти, да не може нестати. У својој прошлости Русија је имала сличне катастрофалне епохе, али у часу, кад је изгледало, да је све изгубљено, она се подизала и постајала је велика и снажна, јача него што је пре била.

Ми смо сведоци једног историјског момента, где славенски народи долазе у могућност, да независно живе, а то утврђује да славенска маса има у себи велику животну моћ. И та се моћ осећа: народ не губи своју културу, што је услов за његову егзистенцију.

Родољуби руски раде за идеју заједнице славенске. Славенски народи треба да схвате да моћна Русија представља једног незаменљивог фактора за њихов опстанак. Ако Русија не буде постојала и Славени неће моћи избећи германску опасност. Без сарадње Русије не могу утврдити своје међусобне односе. Логично је да је руско питање у исто време и свеславенско питање. Ослабљење Русије је несрећа за све Славене.

Ми позивамо сву славенску браћу да нам ма чиме помогну у борби противу большевизма. Не заборавимо да большевизам представља општу опасност; да су га Немци створили, како би разорили Русију и завладали славенским народима. Ми позивамо све славенске народе да удруже све силе и на тај начин победили опасност која и њима прети и која све руши и разорава.

О. С. В.

Једно нечувено насиље мађарских управних власти.

Државно земљиште, такозване: „Ритске земље“ у заливима река: Дунава, Тисе, Тамиша и Бегеја, изложено некада сталној поплави, уживаху, као пашњаке, преко сто година граничарске општине, уз незнатну годишњу закупнину, чија је једина сврха била, да очува држави право власништва на том земљишту.

Овако стање трајало је све до 1864. године, када је одељни мерник Јосиф пл. Кепеши поднео Ратном Министарству у Бечу, под чијом управом тада Војна Граница стајаше, пројекат, да се то земљиште обезбеди од поплаве. Ратно Министарство усвоји тај пројекат мерника Кепешија и понуди га у првом реду граничарским општинама на прихват уз услове, да општине у току једне године подигну обранбене насипе око тог земљишта по пројекту мерника Кепешија и да уз малену наплату од 20 форината по јутру, плативу у року од 10 година, откупе од државе сву ту земљу и да је тако пренесу у своје право власништво.

Беше то у истини јединствена прилика по граничарске општине, да једним необично повољним начином дођу до огромног поседа и власништва најплоднијих земаља Бачке и Баната; али на жалост, ту пробитачну понуду од стране државе прихватио је једино Шајкашки Батаљон, дочим ју све остале општине Банатске пуковније (садање торонталске жупаније) одбише с разлога, што бејаху од незналица и завађача подржаване у заблуди: да су те земље стогодишњим непрекидним уживањем и онако већ постале власништво општина, што у ствари није било.

После дуготрајних, мучних и безуспешних преговора и објашњавања Ратног Министарства са општинама у ствари права власништва на тим земљама, стави Ратно Министарство тим општинама најпосле преклузиван термин — до 31. марта 1868. год. — да се изјаве, да ли хоће учињену им понуду, попут Шајкашког Батаљона, да прихвате, јер у противном случају учиниће Ратно Министарство посве друго расположење.

Општине и овога пута не дадоше одлучна и стварна одговора и Ратно Министарство по интенцијама надвојводе Албрехта одлучи, да то земљиште путем колонизације обезбеди од поплава, а уједно да том приликом дуж Дунава према Србији подигне низ нових немачких насеобина, као авангарду познатом потхвату: „Drang nach Osten“ и да их уплете као нов стручак у онај сплет: „Der deutsche Städtekranz an der untern Donau“, на који су централне силе у почетку светског рата онако охоло указивале.

Извођењу ове замисли и пројекта приступило се одмах и одлучно, па се са многобројно пријављеним колонистама учини овака погодба: Половина од упитног земљишта додељује се колонистама под условом, да га морају од државе откупити уз цену од 30 форината по јутру и уз обвезу, да морају о свом трошку и својом снагом подићи обранбене насипе по пројекту мерника Кепешија и да исте за сва будућа времена морају сами у добром стању одржавати тако, да то земљиште стално остане потпуно обезбеђено од поплава.

У знак признања и награде за велике војничке заслуге Граничара, а путем особите милости владара, који је имао право неограниченог располагања том државном имовином — поклонила се бесплатно друга половица тог земљишта граничарским општинама и пренета је у њихово власништво уз нарочиту повласницу, да се граничарске општине за сва будућа времена ослобођавају сваког рада и новчаног приноса око издржавања насипа, пошто је то искључива дужност и обвеза само насељеника односно колониста.

У циљу обавештења и умирења Граничара у погледу њихова нова одношаја према колонистама, као и новога распореда поседа и власништва у том ритском земљишту, упутило је Ратно Министарство преко Генералне Команде у Темишвару следећи отпис, који тачности ради изнашам у оригиналном немачком тексту, изостављајући увод и остало мање важно:

K. k. Reichskriegsministerium Abteilung 10. 1644. II.

Um indess die Bevölkerung des Deutschbanater Regiments, welche infolge einer nicht ganz richtigen Auffassung über ihren künftigen Anteil am Riede besorgt zu sein scheint, zu beruhigen, ist folgende Aufklärung in der Riedfrage zu geben: Punkt 4. Bei der Trockenlegung beziehungsweise Abdämmung der Riede im Wege der Kolonisation, erhalten die Grenzgemeinden, wie dies unter Berufung auf die betreffenden Rescripte vom 22. und 30. August 1866. Abt. 10. Nr. 2944 und 3000 schon vorne bemerkt worden ist, die Hälfte sämtlicher Riedgründe in ihr vollständiges Eigentum als steuerfreie Hutweide *und die Abdämmungsarbeiten, ferner die fortwährende Instandhaltung der Dämme* ist **ausschliesslich von Ansiedlern zu bewirken.**

Die Grenzbevölkerung erhält durch die Kolonisierung einen bedeutenden, bis jetzt nur zeitweise zur Weide benützbaren Grundkomplex des reichsten Ackerbodens *ohne irgend eine Arbeitsleistung* aus allerhöchster Gnade geschenkt, und was nicht übersehen werden darf, es wird ihr dieser dem Wasser abgerungte Boden auch noch *stets ohne ihr Zutun gesehützt*, **indem nur die Kolonisten allein, unausgesetzt die Dämme erhalten.**

Ова изјава Ратног Министарства тако је јасна и разумљива а њоме стечено право граничарских општина тако неоспорно за сва времена, да га нико не може порећи.

Ни околност, да колонисте у току времена не би могли удовољити својим уговорним обавезама, не може и не сме послужити за разлог обеснажења стеченог права граничарских општина, које су од државе преко Ратног Министарства добиле. Та стечена права постала би само у том случају беспредметним, када би их се општине својевољно одрекле и када би претходно за то одрицање добиле и одобрење својих претпостављених власти. Сва друга излагања и сви покушаји, да се помоћу зак. чл. XXXIV. од 1871. год. и зак. чл. XXIII. од 1885. год. оспори то стечено право, остају и остаће само незаконитости и грубо насиље.

Да је овако тумачење посве тачно и исправно, потврђује и одлука Угарског Министарства Финансија од године 1876. Бр. 36.210, под чију компетенцију, после развојачења и утеловљења Војне Границе ове ствари доспеше и која је одлука потекла на основу молбе насељеничке општине Рудолфсгнад баш с позивом на зак. чл. XXXIV. од 1871. год., да се на темељу истог зак. чланка *присиле* на рад и новчани принос око подизања и одржавања обранбених насипа не само граничарске општине, но и сама држава према сразмеру својих поседа у том заливу.

Овај незаконит и неоправдан захтев рудолфсгнадске општине *одбио* је Министар Финансија горепоменутом одлуком, коју је путем надзорништва државних добара у Панчеву општини доставио и која овако гласи:

Pancsova den 12. August 1876. Z. 36.210.

Mit Bezug auf den weiteren Wunsch der Gemeinde Rudolfsgnad, die Stammgemeinden und das Aerar nach Verhältniss des Grundbesitzes zur Beitragsleistung bei dem Dammbau mitzubeziehen, hat das k. ung. Finanzministerium bemerkt, *dass weder das Aerar noch die Stammgemeinden hiezu verhalten werden können, indem dieselben derartige Verpflichtungen nicht übernommen haben, ausser sie verstehen sich dazu aus freiem Willen.*

Па поред оваког јасног и правилног тумачења закона и стечених права општина и њихова одношаја према колонистама и поред свих и надаље непроменутих прилика и околности, учинила је мађарска административна власт године 1895. једно *насиље и неправду* граничарским општинама ли само у намери, да очува материјалне интересе насељеничке општине Рудолфсгнада, ма да је знала за горе поменуто решење Министра Финансија.

Године 1895. претрпео је други дунавски залив немарношћу управних органа поновну поплаву. Ту прилику употреби општина Рудолфсгнад, у споразуму са жупанијским властима, да обнови своје захтеве од године 1876. После подужих преговора и саветовања само са том општином, учини поджупанско звање у Вел. Бечкереку под Бр. 31.045. 1895. год. претставку на Министра Пољопривреде, под чију компетенцију доспеше сад те ствари, да се у другом дунавском заливу треба на основу зак. чл. XXIII. од 1885. год. безусловно основати једна обранбена и одводњавајућа задруга од свих интересената тога залива, јер ће се само тако моћи у будуће потпуно сигурно очувати тај залив од даљих поплава — једна тврдња, која се међутим није обистинила, јер је године 1907. и поред створене задруге тај залив поплављен био.

Министар Пољопривреде *усвоји* тај предлог поджуп. звања и упути исто својим отписом Бр. 29.321. 1895. год., да учини све предспреме за оснутак такове задруге, а да није поближе испитао ствар, да ли се уопште у овом случају може и сме применити зак. чл. XXXIV. од 1871. год., на основу којег је његов друг Министар Финансија године 1876. рудолфсгнадску општину са истим захтевом одбио.

Жупанијско звање прихвати оберучке тај отпис Министарства Пољопривреде и повери извођење његово среском начелнику *А. Бакаловићу*, који је са свога насиља широм Мађарске познат био. На дан 8. августа 1895. год. позове исти начелник уз асистенцију једне чете жандара, јер без тих атрибута није знао званичити, све интересенте тога залива у Рудолфсгнад ради ослутка пројектоване задруге.

Целу ову процедуру обавио је врло кратким начином. Прочитао је отписе поджуп. звања и Министра Пољопривреде, обележио их је као неке налоге и заповести, које се имају просто само од присутних изасланика на знање узети и одреди, после експозеа државног мерника Черешњешија, гласање, давајући право гласа сваком јутру, што је унапред значило, положити одлуку у овој ствари искључиво у руке саме заинтересоване општине Рудолфсгнад, удружене са заступником државног добра, јер је натполовични посед тога залива у њиховим рукама.

На бурне протесте представника граничарских општина против оваког насилничког поступка заступника политичке административне власти и очигледног изигравања закона и правде и безобзирног уништавања стеченог права граничарских општина, не хтеде се сремски начелник ни обазрети нити дозволити, да ти протести и приговори у записник уђу.

Једним беспримерним цинизмом омогућава и потпомаже сама административна власт један *скроз незаконит* подвиг једне заинтересоване општине, која настојава, да се разним смицалицама извуче испод својих уговорних обавеза и дужности и што је најстрашније и најодвратније, баш сама та власт ствара тој општини насилним путем и могућност (одредбом начина гласања), да у том свом незаконитом потхвату — решава сама онако, како је то њојзи воља и како то једино њезином интересу одговара, не осврћући се ни мало на право и интересе других општина. Преступник и кривац донаша у својој ствари сам и пресуду!

Решење је уследило онако, како се према начину спровађања и могло у напред већ очекивати. Већином од неких 1800 гласова буде решено, да се задруга оснива.

Граничарске општине, осим ченћанске, гласаше листом против овог незаконитог и насилничког рада среског начелника, који није потегао ствар потребе ради, него из ћефа рудолфсгнадске општине, да се извуче испод својих уговорних обавеза и да свали половицу истих на леђа граничарским општинама, а нашла је заштите и помоћи код саме власти за то, што је тој власти давала деценијама на изборима једнодушно поверење.

У својој огромној невољи затраже граничарске општине путем редовног суда репарацију учињене им незаконитости и неправде. У свима правничким круговима а нарочито оним старијима, којима су боље познате ове граничарске ствари, превлађивало је мишљење, да ће суд безусловно морати ову ствар у корист граничарских општина решити, пошто је њихово стечено право тако неоспорно а повреда истог од стране административне власти тако очигледна, да другог излаза у опште не може бити. И сама административна власт, као зачетник и виновник ове незаконитости и насиља, поплаши се овог пута такова судског решења и отпочне ону, већ давно познату акцију, практиковану од давнина у Мађарској и која је увек и код самих судова — упалила. Својим начином и путем убеди административна власт — суд, да је дотична ствар у општем државном интересу и с обзиром на *мађарску државну идеју* морала се тако и тако спровести, а нарочито да одговара намери потискивања народности — једном речи: *дали су политичко обележје* и суд је онда добро разумео, како да се определи и да не оштети тако битне државне интересе!

Само онај, коме су познате ове не ретке појаве у мађарском правосуђу, није могао бити изненађен одлукама свих трију судских инстанција, којима су се исте изјавиле, да нису надлежне судити у овом спору, јер исти спада по њиховом убеђењу у компетенцију административне власти с обзиром на зак. чл. XXIII. од 1885. године. Напоменути ми је овде, да је у једној посве истоветној ствари у III., IV. и V. дунавском заливу, делеговани будимпештански судбени сто под Бр. 24.460/909. донео *сасвим супротно* решење. Међутим у нашем случају била је једина сврха и циљ, да се граничарским општинама пресече пут редовнога суда и да се општине предаду на милост и немилост административним властима, које су баш саме починиле те незаконитости и насиља и да тако те власти дођу у положај да суде у својој ствари, због којих су их граничарске општине тужиле. Како би та правда изгледала, може се у напред знати!

Решења свих трију инстанција уследила су необичном брзином. Панчевачки судбени сто донео је решење под Бр. 3325. 7. јуна 1913., темишварска табла потврдила је исто под Бр. 2165. 21. октобра 1913., а курија опет под Бр. 5055. 13. јануара 1914. У току од 7 месеци уследила су решења трију највиших судишта, на која би се иначе у другим приликама морало чекати бар неколико година. Из ове необичне журбе види се, да је некоме јако до тог стало било, да се ова ствар што пре ишчупа из руку редовног суда и да се упути на решавање административним властима.

Наступели светски рат онемогућио је општинама сваки даљи рад. Посве је разумљиво, да *општине не могу даље трпети ово стање*. Они морају што пре затражити потпуну исправку почињеног насиља и неправде. Оне неће тражити никакве милости, протекције или ичега, што би носило обележје пристраности ма са којег гледишта; оне ће тражити једино и искључиво на основу закона, да им се стечено право, које су потоцима своје проливене крви стекли, призна и респектира од сваког, а нарочито у првом реду од самих државних административних власти.

На грбачи старих граничарских општина подигоше се многи убачени страни елементи из белога света онда, када им је претходно муком и крвљу Граничара осигурана потпуна лична и имовна безбедност, и онда је право и поштено, да и ти убачени елементи респектирају стечена права Граничара, а не да разним недопуштеним и нечасним подвизима свале своје обвезе и дужности на грбачу оних, који су своје дужности вазда часно и поштено испуњавали.

Старе српске граничарске општине и онако су присилним одузимањем општинских земаља путем привремене аграрне реформе *материјално упропашћене*, јер су лишене својих досадањих главних прихода, па се услед тога на појединим местима подигао општински прирез на 800%, дочим су све остале иноверне општине олако прошле, пошто нису имале добровољаца, да њихове потребе подмире. Није дакле ни мало оправдано, да старе граничарске општине сносе и плаћају чак и оне приносе, који искључиво терете колонисте.

Ускоро ће бити све заинтересоване општине у овој ствари позвате на заједнички договор у погледу даљег поступка у овој ствари, и од њиховог сложног заједничког рада зависиће и успех.

У *Перлезу*, 12. VI. 1920. г.

Милан Георгијевић.

Велики Нови Сад.

Спајање Петроварадина са Новим Садом. — Велики планови за зидање. — Заједнички интереси.

Јављено је било да ће се Земун прикључити Београду и са њим чинити једну управну целину. Са гледишта градске економије, ово је врло важна ствар.

Ми очекујемо и од наших позваних власти да узму у озбиљан претрес питање **прикључења Петроварадина** (са Мајуром) **Новом Саду**. Треба створити једно управно тело, јер ће се на тај начин град повољно и складно развијати. Неприродно је да се Петроварадин засебно управља. Ми очекујемо за најкраће време да се отпочне са радовима око проширења Новог Сада. Дунавску обалу треба уредити, изградити кеј, подићи мост; уклонивши шанчеве и бедеме, остатке непотребне тврђаве, простор између града и Дунава треба трасирати и изидати. Када имамо те планове у виду, морамо пре тога помишљати на спајање Петроварадина са Новим Садом, да би се ти велики послови заједнички и складно могли спровести.

Спајање Петроварадина и Новог Сада лежи у интересу оба места и ми смо уверени да ће се оно у најскорије време спровести.

*

О истом питању добили смо ове редове:

Преображај Атине.

Наша Атина — Српска Атина звала се до сада Нови Сад. Тај Нови Сад није више нов, а не треба да остане ни мали, као што је до сада био. Две стотине година већ је, како је као нови сад засновао се у Петроварадинском Шанцу, како се негда и зваше.

У вези са Великим Београдом потакнуто је питање и повећања нашега града спајањем у једно свију делова, који су природно већ једно, заједнички живе материјално и духовно — на једном тргу, у једном позоришту и књижевности, а само је вештачким границама бивше Аустроугарске било раздељено.

Благодарећи нашем краљу Петру и његовој војсци сада је све спојено под знаком братства Срба, Хрвата и Словенаца и јединства свију Словена у нашој домовини. Зато би требало брисати и границе и све историјске успомене у називу свију делова природне целине нашега града, које опомињу на аустроугарски менталитет и тежње. Нови Сад је германизам од Neusatza, Петроварадин је мађаризиран од Петра Доција и мађарског назива тврђавице му — várad-a.

Већи Петар је сада символ наше велике будућности, који је посадио слободу у град наш, те би њему требало подићи споменик великога му чина у имену нашега града: спојити треба Нови Сад, Петроварадин и Каменицу једном управом, као што су животом већ спојени, па можда и са Карловаца скинути Карел-ов жиг и на све то ударити наш нови жиг: *Петросад* — за спомен великога дела нашега ослободиоца Петра, краља Срба, Хрвата и Словенаца. На тај начин би ишчезао и Neusatz и Ujvidék као котва туђинског сепаратизма.

Тима Димитријевић:

Учитељство и избори посланика.

После остварења Видовданске Идеје, која је значила нашу петвековну националну веру у потпуно Васкрсење и Уједињење нашег троименог народа, наступила је нова ера, нов и најважнији период у нашој историји: треба да покажемо и докажемо да ли смо схватили херојизам матере Србије и стојицисам српскога племена на Балканскоме Полуострву.

Од светлога тренутка нашег Ослобођења, чији смо ми савременици и очевици, прошла је година и по дана у сталном лутању око формирања нове нам државе. Због нејасне и врло сумњиве спољне ситуације, за све ово време, а унутри сукоби између нових и разноврсних елемената, наш троимени народ још до сада није могао доћи до тога тренутка, да дâ израза своје воље у изградњи своје државе. Међутим, кристализација данашњег стања, у коме се налазимо, такова је да ће се жеља нашег народа моћи што пре чути: а то су наступајући *избори посланика* за Народну Скупштину.

Ови избори и овај Парламент имају да буду исход нових мисли, оних потреба изазваних овим минулим ратом: изгледи наших будућих нараштаја. Борба ће се водити жестоко, то знамо напред. Сви друштвени слојеви ће повести борбу у смислу својих сталешких интереса, и свака ће струја добити обележје класне борбе, међутим, *учитељство* ће се, остајући сваки у својој досадашњој странци, поред својих специјалних класних интереса, борити за она висока начела напретка и слободе, за опште народне интересе: за школу и наставу, науку и културу. Из тих виших нацијоналних и културних разлога треба учитељство да уђе у Парламент у што већем броју. Дакле: ми морамо сваки у својој странци омогућити тај број учитеља приликом наступајућих избора. Кроз њихова ће уста на позорници народног представништва говорити душа свих учитеља, они ће бити пионири нове културе и препорода, нови реформатори просвете, апостоли савремених идеја и чувари нацијоналне свести.

Тако идеално, тако високо мишљење о позиву и мисији учитеља-посланика имамо из следећих разлога:

Први елемент народне снаге, као што смо се уверили, јесте добро војнички извежбана омладина у нацијоналном и културном духу. Други је исто тако важан састојак солидарност наша као грађана, да служимо својој Отаџбини, нашој новој и увеличаној Држави; но није доста само механички служити Отаџбини; ми морамо за то и вољу имати и показати. Из приватног живота знамо, да више вреди један човек одлучна карактера, који је свестан своје дужности, но стотина, који раде против своје воље. Неки је народ само онда јак, ако код свију његових синова влада исто уверење. Тај успех је показало српско учитељство. Сад је настало време, да сваки Србин, Хрват и Словенац треба да зна историју свога народа и своје

земље, да научи прошлост, проучи све оне фазе, кроз које је његов народ прошао до данашње величине своје. Српски учитељ је свагда имао пред собом предања, која значе снагу и судбину Српске Земље. Зато ми морамо познавати положај нашег троименог народа међу суседним народима и промену у политици и дипломацији, која се сваког часа догађа; па онда част и понос наш тражи од нас, де се трудимо да наш народ одржи свој углед међу осталим народима, те ћемо на тај начин нашу државу оставити у наследство будућем нараштају онако велику и напредну, какву су нам је наши беспримерни хероји и мученици створили.

С овим треба да смо начисто и да верујемо, да српска школа и учитељство увек знађаху да је наша снага зависила од снаге онога народа, против којег је требало да се бранимо. Дакле, то значи и данас, да наша народна снага не зависи само од стања, у коме се налази. А кад то знамо, онда не смемо остати на пола пута, јер ће средства нашега противника све јача бити, а наша слабија, најзад ми остајемо иза њега слабији народ. Замислите, шта би било с нашим, тако да речем, сировим Краљевством, кад би и даље у данашњем стадију остало, кад би само мирно гледали, шта се око нас дешава; не само да не бисмо заузели прво место међу првим народима, него бисмо још на почетку свога новога живота пропали. Ово, с тугом у души и болом у срцу, морам да нагласим, јер нашој новој држави већа опасност може да прети *од нас самих*, него од наших спољних непријатеља, који су прегазили били Србију у овом прошлом рату, и под којима смо више столећа робовали. Јер, запамтимо то, да *узрок нацијоналне несреће некога народа јесте сам дотични народ!* Народна пословица: „Сваки је човек своје среће ковач“ не важи само за појединце, но и за цео један народ.

Бодрим оком треба пратити све промене и догађаје око нас, и тим више и својскије радити на изградњи наше Отаџбине на што здравијој основи. Знајмо да историјске дане преживљујемо, када се, дакле, нове државе формирају и да то није лак посао, који треба да вршимо и предамо својим потомцима да га наставе. Једном речју, све оно што увећава снагу наших противника, умањава нашу, ако нисмо довољно обазриви, и ићићемо сигурној пропасти.

Него: ако искрено желимо јединство, како у државном, тако и нацијоналном погледу, *морамо имати чист појам о позиву, који чека нашу школу, и о улози, коју ће наше учитељство и у будуће имати;* и свесни тога, пријатељи народа морају тежити да школу и учитеља у том својству и одрже и тиме шта ћемо постићи? То, да ће нам *Отаџбина духовно бити јединствена, једнодушна,* а што је од неоцењиве вредности, кад је снађу с поља невоље, налази нас на окупу и идемо да је бранимо и спасавамо. Ми Срби, Хрвати и Словенци морамо имати исте тежње и прохтеве, наш напредак једну сврху. Јел'те, Енглези, Французи, Холанђани, Немци и др., то су вам најспособнији народи, али не верујте, да су и најсрећнији, јер нису никад знали шта је несрећа; не знају шта је слобода, јер нису робовали; нарочито ово важи за Немце, зато су и тежили да поглавито нас, Јужне Славене покоре и лише слободе на вечита времена. Рекох, од тих народа, поред свих наших зала и несрећа, ми треба да смо ипак, на крају крајева, најсрећнији народ, јер смо стално веровали у будућност, и јер смо имали једну сврху и њој непоколебиво ишли, а то је: Ослобођење и Уједињење нашег троименог народа.

Да наведем још један психолошки факат за то, да докажем важност и потребу да и учитеље треба кандидирати за народне посланике при наступајућим изборима. Србе је у борби сигурно водила истрајност и одлучност њихових учитеља, те, свакако, да у несрећи и у великим искушењима зато нису никад клонули, јер им је њихов херојизам давао веру у себе саме, а успеси свакога им подузећа, иако крвави, али увек беху брзи и позитивни, јер су савршено веровали, да их морају постићи. Ми, и наши потомци, морамо те непобитне истине стално пред очима имати, ако хоћемо, да смо захвални и да се одужимо својим претцима, што су нам својом племенитом и јуначком крвљу донели слободу. Наша једина сврха треба да је: снага и напредак наше нове и увеличане државе, те и наше нацијонално васпитање треба у том смислу схватити. Али, треба и то знати, да без величине, храбрости и самоодрицања нема ничег великога. То нам јасно говоре Свети Гробови наших бесмртних хероја. Све је то успех школе.

Али резултат успешног рада школе огледа се и у ово неколико маркантних момената нашег нацијоналног васпитања. Све данас што имамо: радове и тековине, науку и уметност, законе и обичаје, дух и укус, језик и успомене — све то скупа јесу величанствене творевине наших предака; и пошто смо ми то наследили, то ће нам утростручити наш живот. Ако ико, а оно ми као очевици и савременици данашњих историјских догађаја, треба да знамо, да је до данашње наше нацијоналне и културне висине, сем великих мислилаца и славних писаца и уметника, који су израз душевног блага нашег народа били, сем тих духова требало је и мученика и апостола, научника и проналазача, који су сву своју душевну и телесну енергију залагали; много стотина хиљада људи, који су на Голготу били осуђени — а сви ти надчовечански напори и све те Христове муке не би за нас никако биле поднесене, да немамо свога нацијоналног поноса и части своје: да нисмо имали наше *Србије*, чије је име Слобода. Она нам их је чувала у својим чедним недрима и нама их, служећи као жива спона између разних периода у развићу народног нам живота, у аманет предала; она је капиталисала свој опстанак: трагичну прошлост и лепу будућност за нас. *Србија је у себи оличавала јединство и непрекидност онога огромног низа од напора, одакле је потекла наша цивилизација.* Ми треба, а у томе се баш и састоји наше нацијонално васпитање, да с колена на колено нашим потомцима проповедамо, с каквом су се библијском истрајношћу борили наши предци, данашњи Ослободиоци, руковођени најидеалнијим осећањима и племенитим мислима, да би само нашој Новој Држави поставили чврст темељ, који се неће лако разорити. Нису они штедели своју крв; њоме су натапали сваку грудицу земље, из које је поникло данашње Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца. Цео један век су се борили, да стопу по стопу отргну нашу земљу из варварства, да је спасу од локалних задевица, спољних непријатеља; задахнути овом узвишеном идејом, за коју су, као што смо видели, и главама плаћали: да створе једну земљу, уједињену, чврсту, силну, окружену сигурним границама, које ће да одоле свему што води распадању и да обезбеди неповредно склониште цивилизацији, која је у њој поникла.

Ето, то су разлози, зашто треба и учитељима дати посланичке мандате. Као што видимо, они су свагда имали и имају на уму, да је част прво добро једнога народа. Према догађајима никад нису били равнодушни. *Пристајали су на жртве, јер су увек желели енергично прихватити одлуке* и јер су добро знали, да ће само тако наћи оно, чиме се може мир и напредак обезбедити. Учитељство никад није свој народ остављало случају, но увек је показивало да му живот не зависи од пуке среће, но од његових врлина, јер у противном случају био би бедан и без достојанства: не би био слободан, губио би с потребном енергијом за живот и право на њега. Ако народ поклони своје поверење што већем броју од учитељства при изборима за Уставотворну Скупштину, значи да је свестан улоге коју ће имати школа у садашњости и будућности.

Учитељи! Кад год је реч о части и будућности народа, гледајмо да он чини оно, што му дужност налаже, а и ми чинимо све што треба, па ма шта било. Отклањајмо свуда лични интерес. Ма шта нам претило, *волимо свој народ и своју земљу.* Није онај поштен човек, који из личних рачуна уништава у себи грађанина једне земље, који стално стрепи: Да не изгуби своје имање. Имајмо увек на уму питање: Шта захтева част нашега народа? Сазнајмо своју дужност и чинимо је одмах и одлучно.

фотографска радионица „ЛУХА“
у НОВОМ САДУ, Жељезничарска (бив. Петефијева) **ул. II. Најмодерније удешена, уметничка израда слика, умерене**
419 6—6

Кретање и организација радикалне странке.

(Свршетак извештаја из 121. броја.)

Сремски збор у Мошорину.

Веома значајан и добро посећен збор народне радикалне странке био је 16. маја о. г. одржан у Мошорину. То беше сремски збор наше странке и на њ су дошли осим Мошоринаца и заступници свих општина из тителског среза. У име средишњег одбора народне радикалне странке отишли су на овај збор проф. Марко *Вилић*, Озрен *Суботић* и Јанко *Перић*. Браћа Каћани су изасланике срдачно дочекали и с њима под српским заставама на 16 кола одвезли се у Мошорин. На улазу у родно место неумрлог Светозара Милетића дочекали су изасланике чланови месне организације радикалне странке на челу са својим председником Радом *Пешаковим*, који је изасланике поздравио срдачном добродошлицом, и добровољци мошорински под дивним српским барјаком. При улазу у село народ је срдачно поздрављао госте. У то су почели стизати радикали из Ђурђева, оба Ковиља, К. С. Ивана, Титела, Лока, Вилова и других места доње Шајкашке.

Пре збора је одржана конференција, а збор је одржан у 2 сата по подне. Поздравио га је местни парох г. Светозар *Влашкалић* приказав уједно изасланика власти, сремског начеоника г. Милана Вујића, а затим се збор конституисао изабрав себи за председника Раду *Пешакова*, а за подпредседнике: Обрада Веркића (Каћ), Живана Нешина (Г. Ковиљ), Душана Отића (Ђурђево), Ђоку Плавшића (К. С. Иван), Јоцу Јанића (Тител), Стеву Темеринца, пароха (Лок), Живана Шикопарију (Вилово) и поп Ђоку Михајловића (Д. Ковиљ); за тајнике пак: Николу Кириловића и Тодора Шовљанског.

Председник је у врло језгровитом говору описао муке српског народа и заслуге народне династије Карађорђевића за припреме око ослобођења и уједињења народа нашег те рад и издржљивост радикалне странке око истог дела; позива народ да даде поверење радикалној странци, да и дозида оно, чему је тако добар темељ ударила.

Онда је проф. Марко *Вилић* опширно разложио програм радикалне странке уз велико народно одобравање. Пошто су још народу говорили др. Божидар *Јефтић* и Јанко *Перић*, збор је једнодушно усвојио резолуцију, у којој изриче поверење радикалној странци и њеним вођама; изриче уверење, да ће једино та странка моћи решити сва тешка питања: аграрно, валутно, добровољачко, инвалидско, питање ратне сирочади и у рату пострадалих; очекује од радикала и њених представника у влади, да ће стерати и цене фабрикатима; осуђује сметање рада саборског од стране мањине; позива владу, да истраје у борби за нашу Реку и наше Приморје.

Још је збор решио, да се брзојавно поздраве Њ. В. Краљ Петар и Њ. Кр. Вис. Регент, затим прваци радикалне странке: Пашић, Протић и Томић.

Прочитана су имена свих чланова месне организације радикалне и збор их све прима.

Затим се збор уз клицање династији и радикалној странци разишао.

— **Долази најчувенији филм „Христос“.**
601 2—2

Соколство.

VII. Свесоколски слет у Прагу.

(Извештај Југословенског Сокола, Праха.)

Први предслетни дан. Први предслетни дан био је посвећен школском телесном вежбању. То је био слет школске младежи Великога Прага. Вежбала су деца основних школа, женских и мушких и дечица и девојчице средњих школа на броју од 13.000.

Прво су вежбали мушкарци основних школа (око 2000) просте вежбе и разне дечје игре, а после њих око 2200 такођер разне просте вежбе са обручевима, штаповима и разне игре с певањем.

За овима су вежбали дечаци (2000) грађанских школа просте вежбе а после њих девојчице грађанских школа (1800).

Другу половину програма изводиле су средње школе. Прво су вежбали дечаци и девојчице (3100) заједничке просте вежбе које су биле одређене већ за VI. слет 1912. године, али је онда покојна аустријска власт читаво иступање школа забранило.

На крају су вежбале прво девојчице виших разреда средњих школа (700) а после њих мушкарци виших разреда (1400).

После сваке тачке простих вежби приказане су разне слободне вежбе, игре и вежбе на справама као пример како се гаји гимнастика у школским вежбаоницама.

Овим иступом је школска младеж у сваком погледу достојно иступила пред јавност и бројем и извођењем а нарочито узорном дисциплином. И мали и велики озбиљно су схватили свој задатак. И ако гимнастика у школама не спада под директну соколску организацију ипак се види велики утицај соколске гимнастике у школама.

Слету је присуствовао и председник републике Масарик од почетка до краја. Посета је била врло многобројна, око 7000. За цело време вежбе претила је киша али као да је неком вишом силом задржана те је младеж могла свој програм несметано од почетка до краја извести. Вежба је трајала од 3—7 сати у вече.

Вежбалиште је већ потпуно саграђено, само још треба украшивати трибине и то народним мотивима.

Гости са стране. Први слетски гости већ су стигли у Праг. Прошле недеље су свечано дочекани Чешки Соколи из Америке (око 700).

На позив чехословенске владе који је предао изасланик Чешке републике у Београду г. Калина пријавила је наша влада својих 5 делегата, а Београдска општина шаље 3 своја делегата.

Из Швајцарске је такођер најављена многобројна делегација политичара, научењака и журналиста.

Најнестрпљивије и највећом радошћу очекују браћа Чеси своју најмилију браћу, југословенске Соколе. Долази око хиљаду Сокола и Соколица. Први пут се на овом слету састају потпуно слободни где ће моћи отворено један другоме изразити братску љубав и договорити се о заједничком раду на стварању боље будућности свега Словенства. Здраво! *Ј. С. П.*

Књижевност.

Први славенски апотекарски алманах „Ескулап“ за годину 1921. изаћи ће концем ове године у издању апотекарског референта код здравственог одсека у Новоме Саду и уредника „Гласа апотекарства“ — Рђ Мга *Андрије Мирковића*, да се отресемо коначно и у том погледу Беча и Пеште. Алманах ће бити провиђен — сем другог богатога материјала — тачним пописом свих јавних и заводских апотека, кемичких института и творница у краљевству, те ће добро послужити свима оним нашим читатељима, који имају веза са кемијском и апотекарском индустријом, која се у нашој младој држави нагло развија и даје најбоље наде за будућност.

Сва тражена упутства гледе предбројке и огласа даје администрација „Гласа апотекарства“ у Новом Саду. **J.**

„Дечије Новине.“ Изишао је 10. бр. „Дечијих Новина“, које излазе у Новом Саду под уредништвом гђе Зорке С. *Лазића.* И овај број је пун здраве поуке и забаве за нашу дечицу, са разноликим садржајем и згодним сличицама.

Препоручујемо имућнијим Србима, да „Дечије Новине“ претплаћују за српске школе и за поједине сиромашне српске ученике и ученице, јер је ово после чика-Јовина „Невена“ најбољи српски лист за децу.

Трговина и индустрија.

— **Творничари и приређивачи кожа** нека у свом властитом интересу што пре саопште Трговачко-Занатлијској Комори у Новом Саду, које коже прерађују, као н. пр. воловске, јагњеће, козје, јеленје и т. д., јер *иностранитрговци питају за њихове адресе.*

Разно.

— **Рекорд „Голиата“.** Француске новине пуне су хвале француским пилотама Босутро-у и Бернар-у, који су са аеропланом „Голиатом“ постигли рекорд у летењу. До сада је највећи рекорд постигао немачки пилота Ландеман, са бипланом „Албатросом“, који је 1914. године летео 21 сат 48 минута и 45 секунада. „Голиат“ је прешао 1915 километара а летео је 24 сата 19 минута и 7 секунада. Авион је слетео једино због кише која је спречавала даљи лет, а имао је на располагању још довољно потребног материала да још дуго лети. Овако је Француска добила рекорд у трајности летења. Босутро, веле француске новине, неће мировати, већ ће наставити своје пробе да још више усаврши француску авиатику.

Продаје се **Шутлеворт-гарнитура,** самоходна, од 8 HP, потпуно способна за рад. **Ференц Рожа**, Стара Кањижа (Бачка). 514 3—5

За мали згодну Кућу на Кеш
продао бих заједно са добро ходећим хотелом и гостионицом првога реда.
Обратити се на
Ђуру Хромиша, Куцура, (Бачка).
460 3—3

Властелинство Даљско
има на продају **400 хектолитри вина и 20 хектолитри комовице ракије**. Рефлектанти за ближе извешће нека се обрати горњој управи. 503 3—3

Плавог камена 98/99% у сандуцима à К 35·—. **Штирске** (Војводина) à К 23·—. **Колинске каве** (Цикорије) у кутијама 1/2 К 12·30, 1/4 К 12·40. **Цикорије** у округлим пакетима 1/2 К 7·—. **Фирикса** (двапут кухан), **Масне соде** (Лукавачке 100%) и **Сирћетне киселине** у балонима од 5, 10, 20 и 50 кг. има на стоваришту по најнижој цени
агентура
Јована Тотовића, Н. Сад
504 **Краља Петра ул. 29.** 3—4

Оглас.

566 3—3

У фабрици шећера у Новом Врбасу (Бачка) продаваће се 23. јуна 1920. у 2 сата после подне путем јавне лицитације:

8 коња тежих,
8 жребади разног доба,
1 бик — 3 год. стар,
3 краве,
5 комада телади.

Купљена стока има се — чим се продаја од стране Дежурног Члана Управног Одбора одобри — одмах платити и одвести.

ЈОСИФ ФУКС
техничко подузеће за хигијенска уређивања
НОВИ САД, Краља Петра (Главна) **ул. бр. 13.**
Прави планове и зготовља: централно грејање, вентилирање, провађање водовода, канализација, производње топле воде, купатила, енглески клозет, шмрк, сушаонице и уређење биолошке цистерне за кућевне водне прљавштине. Поправке и преоправке.
553 2—4

Три добра пријатеља,
стара 25, 31, 35 год. самосталне занатлије, Срби, посједују добро иду-ће радње, у центруму града Сарајева, желе познанство будућности ради са девојкама добре прошлости, добро ситуираним. Озбиљне понуде са строгом дискрецијом на адресу: **„Три добра пријатеља: Душан, Милан, Мито“**, пострестанте, главна пошта, **Сарајево.**
457 4—6

Кућа
у центру вароши
Јеленe Зрињске ул. 44. продаје се
Повољни услови плаћања
Упитати Јелене Зрињске улица 21.
505 3—3

ВИНОГРАД
на најлепшем месту одмах до Каменице, 4 јутра, продаје се. Упитати у администрацији овог листа.
518 3—3

Др. С. МАТАНОВИЋ
ОПЕРАТОР
ПРЕНИО ЈЕ СВОЈУ ОРДИНАЦИЈУ У
НОВОМ САДУ, У ХЛЕБАРСКОЈ УЛ. 31.
516 3—3

Угаљ из сремско-карловачког рудника разашиље се лађом. Нарочито је употребљив за цигљане и вршалице. Цене су максимиране.
458 4—10
ИСТО ТАКО
Дрвена угља сува и без прашине, нарочито за моторе (Sauggasmotore) и за пеглање, на вагоне и на мало. Наруџбине се шаљу:
Адолф Натан и комп.
НОВИ САД, Футошка улица 53.